

Опубліковано: Караманов О. В. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні / О. В. Караманов // Матеріали науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (Київ, 24-25 вересня 2013 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К.: НКПІКЗ, 2013. – С. 35–37.

Караманов Олексій Владиславович

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ

Застосування прикладних педагогічних технологій у різних галузях наукового знання останнім часом стало характерною прикметою різних країн, що свідчить про осмисленість, системність та демократичність освітніх змін. Процеси демократизації освіти активно відбуваються й в Україні, адже успішне вирішення багатьох життєво важливих завдань у сфері охорони та збереження культурних надбань залежить від рівня освіченості, комунікативності та компетентності громадян. Першим кроком до цього, що закладається з дитинства, є розуміння історичного процесу, цінності різноманітних культурно-історичних пам'яток, зосереджених у музеях. Вагома роль у цьому процесі належить музейній педагогіці з її величезним арсеналом способів організації педагогічної взаємодії з відвідувачами. Характерними результатами такої взаємодії є невимушеність, психологічно комфортна атмосфера, здивування, цікавість та безпосередність.

Закономірне звернення до освітньої функції музею здійснює справжню “міждисциплінарну революцію”, даючи змогу проектувати, розробляти та втілювати у життя найсміливіші музейно-педагогічні програми та проекти, які мають не лише інтегруючий характер, а й по-справжньому дозволяють реалізувати нові навчальні та виховні стратегії, виходячи з відомого гасла “освіта через діяльність”.

Це гасло відомого американського філософа та педагога Дж. Дьюї стало

характерною ознакою нашого часу, залучаючи до активної співпраці, спільної діяльності учнів та вчителів, викладачів та студентів. Очевидно, що така співпраця можлива й у просторі музею, який створює умови для вияву особистісного “я” людини, що пізнає світ, здобуває знання, намагається осягнути багато нових речей, цікавої й потрібної інформації.

Музейна педагогіка динамічно, хоча із значним відставанням, поширюється й розвивається в Україні: активізується робота з різновіковою музейною аудиторією, розробляються нові міждисциплінарні проекти, створюються цікаві музейно-педагогічні програми, до співпраці із музеями залучаються як загальноосвітні середні школи, дитячі садки, так і вищі навчальні заклади. З огляду на здобутки, відображені у відповідній літературі та на сайтах музеїв, нам би хотілося звернути увагу на деякі суперечливі моменти.

Справді, глибше ознайомлення з реалізацією освітньої функції музеїв в Україні висвітлює досить невтішну картину, – освітнім музейним програмам здебільшого притаманний локальний та безсистемний, хаотичний, некоординований та аматорський характер. Здебільшого, за майже повної відсутності державної підтримки, вони здійснюються ентузіастами та непрофесіоналами.

Відповідно, ефективному розвитку музейної педагогіки в Україні заважає щонайменше п'ять системних неузгодженостей, які фактично зустрічаються на кожному кроці у різних вітчизняних регіонах.

Перша неузгодженість. Музейна педагогіка в Україні продовжує розумітися як складова художньої освіти та мистецтва, здебільшого ігноруючи її широкий міждисциплінарний контекст. Насправді, ця галузь знань у сучасних проектах й дослідженнях за кордоном розуміється й застосовується у надзвичайно широкому значенні. Вона часто слугує тим “міждисциплінарним містком”, котрий об'єднує та інтегрує суспільно-гуманітарні науки: історію, музеологію, культурологію, філософію, літературу, етику, психологію, мову, естетику, а також широкий комплекс природничих наук.

Можливості застосування нових ідей у контексті взаємозв'язку актуальних

музейно-педагогічних технологій з профілем конкретного музею, характером діяльності, віком відвідувачів та їх мотивацією тощо має “безмежну кількість комбінацій” та залежить від обізнаності, фаховості та професійності музейного працівника (педагога) та вчителя, вихователя, викладача (як посередників між матеріалом навчання. учнями та музейними експонатами), запропонованих тем музейних занять та обраних методів взаємодії.

Друга неузгодженість. Традиційно вважається, що музейна педагогіка є прерогативою виключно музеїв, які розробляють та втілюють власні програми для роботи з відвідувачами. Насправді це має сенс, але часто таких зусиль недостатньо. Фахова допомога вчителя-предметника, викладача ВНЗ, психолога, соціолога може урізноманітнити й удосконалити музейно-педагогічні програми, сприяти розробці авторських уроків та екскурсій. Тим більше, коли мова йде про матеріал експозиції, що є предметом наукових зацікавлень вченого-дослідника. Хто, як не він, може найкраще та на відповідному рівні розповісти про репрезентовані експонати.

Відтак, ми можемо говорити не про зведення до мінімуму ролі музею, а про доступність подання музейного матеріалу для різновікової аудиторії, чого, на жаль, не завжди спроможні виконати працівники музею.

Крім цього, необхідно розрізняти терміни “музейна педагогіка” і “педагогіка музейної діяльності”. Музейну педагогіку, поза безліччю сучасних визначень, можна розуміти, як спосіб освоєння музейного простору та музейних колекцій, заснований на активній діяльності дітей на експозиції музею, який організують головно музейні співробітники. Педагогіка музейної діяльності – це освоєння способів пізнання світу, адекватних природі музею, здатність особистості переносити цей досвід на усі сфери власної діяльності. Організаторами такої пізнавальної дослідницької роботи виступають педагоги, котрі працюють у тісному співробітництві зі спеціалістами музею. Фактично це здатність переносити різноманітний досвід, набутий у просторі музею, до простору реального життя [1, 2].

Третя неузгодженість. Сучасні наукові публікації з музейної педагогіки в

Україні мають описовий характер та здебільшого ґрунтуються на одних й тих самих джерелах “класиків” музейної педагогіки Росії або радянських джерелах 70-80-х рр., переказуючи у той чи інший спосіб їх ідеї та думки. Ми у жодному разі не проти цього, але постійне мусування одного й того ж матеріалу створює утруднення для сучасного об’єктивного розуміння зазначеної проблематики.

У той же час ігнорується величезний пласт англomовної, німецькомовної та польськомовної літератури, яка завдяки сучасним інформаційним технологіям знаходиться у вільному доступі та дає змогу скласти об’єктивне бачення досліджуваної проблематики у різних аспектах.

Четверта незгодженість. Спроби апробації та втілення різних програм й видів діяльності у межах музейної педагогіки мають обмежений характер, головно залучаючи до співпраці аудиторію молодшого шкільного віку, робота з якою зводиться до опису власних дій, участі у спільній діяльності та її обговоренні, роботи з предметами, коментарів мистецького твору і т. д.). Мало уваги звертається на розвиток мислення дитини, уміння розв’язувати проблемні ситуації, створення умов для вияву допитливості та пізнавального інтересу.

Очевидно, що така співпраця є цікавою та потрібною, але, на жаль, епізодичною. Як правило, вона не містить розвивального характеру, апробованої методики проведення, є поодинокую та безсистемною, часто стає «великою таємницею» музею, який видає загальновідому методику за власні здобутки.

Водночас для широкої аудиторії майже не демонструються всесвітньо відомі технології педагогічної взаємодії в музеї на зразок “Стратегій візуального мислення”, “Storytelling”, “Museum Web 2.0”, “ТРВЗ”, театралізації та багато інших, елементи яких органічно вписуються до освітньої діяльності музеїв та сприяють розвитку музейної педагогіки.

П’яте. Україні “хронічно бракує” конференцій, семінарів та “круглих столів” з музейної педагогіки, які б мали не описовий та констатуючий характер, а наукове підґрунтя, можливість поділитися різноманітними методиками та технологіями педагогічної взаємодії у музейному просторі.

Як справедливо відзначають дослідники, відсутність музеєзнавчих науково-координаційних та методичних закладів на Україні негативно відображається на створенні й реалізації музейно-педагогічних програм [2, 185]. Саме тому спеціалісти проводять свої дослідження відокремлено, у межах своїх власних наукових інтересів, що, з одного боку, сприяє нагромадженню досвіду, проте не завжди дає змогу об'єктивно систематизувати та упроваджувати в практику одержані результати. Очевидно, що головне це залежить від фінансування, проте музейним працівникам та вчителям часто бракує елементарної ініціативи, мінімального бажання урізноманітнити навчальний матеріал, змінити манеру викладу, більше використовувати інтегровані заняття, налагодити ефективну співпрацю між собою, не кажучи вже про організацію мандрівки до музею.

Наступним важливим кроком є необхідність створення масштабного координуючого центру (-ів) (за прикладом Німеччини й Польщі), лабораторій, експериментальних педагогічних майданчиків, класів для широкої апробації та популяризації ідей музейної педагогіки.

Підсумовуючи, наголосимо, що музейна педагогіка у сучасному освітньому просторі України обов'язково повинна мати різні підходи та методики, виходячи з її регіонального устрою, традицій, мови, культури, світогляду, адже у сфері освіти, до якої активно долучається музей, відбувається “перехід від ідеї “освіченої людини” – до ідеї “людини культури”. Відтак, метою освітнього процесу визнається формування у ході міжсуб'єктного діалогу творчої розвинутої особистості, здатної сприйняти у своїй свідомості ціннісний потенціал інших культур і зробити це без відмови від власних суджень і поглядів [3, 10–11].

Ми не підтримуємо думки про “шкільноцентричну” та “індивідуалізовану” музейну педагогіку, принципіві відмінності середовища музеїв різного профілю, і вважаємо її роль універсальною як для здобуття знань, так і формування пізнавального інтересу до певного матеріалу у сфері академічної й неформальної освіти, а також рекреації та відпочинку; залучення

різновікової аудиторії, застосування різноманітних дидактичних методів та прийомів.

1. Ванюшкина Л. Музей и школа : шаг навстречу / Л. Ванюшкина, Е. Коробкова // Искусство: Прил. к газ. “Первое сентября”. – 2007. – 1–15 сент. (№ 17). – С. 2–3.

2. Гайда Л. А. Музейно-педагогические центры Украины: опыт и перспективы развития / Л. А. Гайда // Вопросы музеологии. – 2012. – № 2(6). – С. 179–186.

3. Караманов, О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні / О. В. Караманов // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 8–11.